

התנועה ליהדות מתקדמת | המרכז לפיתוח חומרי למידה

מסורת אל מניח יפודי

פרפרים

צובעים את הזיכרון

מערכי פעילות ליום הזיכרון לשואה ולגבורה

פרויקט הפרפרים להנצחת הילדים אשר נספו בשואה הוא פרי יוזמתם הברוכה של **סו וג'ים קלאו וקרן FNZ**. בהשראת פרויקט זה פיתח אגף החינוך של התנועה ליהדות מתקדמת ערכה לימודית בנושא **"פרפרים צובעים את הזיכרון"**. עריכה לשונית ועיצוב גרפי: סטודיו גלו.
כל הזכויות שמורות לתנועה ליהדות מתקדמת/ התנועה הרפורמית בישראל ©

פעילויות החינוך של התנועה הרפורמית נתמכות על ידי:

- ג'ים וסו קלאו, קרן FNZ
- משרד החינוך בישראל
- קרן קיימת לישראל
- הסוכנות היהודית לארץ ישראל
- הפדרציה היהודית של שיקאגו
- הפדרציה היהודית של ממפיס
- ההסתדרות הציונית

The Butterfly Project, which commemorates the children who perished in the Holocaust, was launched by Sue and James Klau of the FNZ Foundation.

This educational programs of the Israel Movement for Reform & Progressive Judaism are supported by:

- Sue and James Klau and the FNZ Foundation
- The Israel Ministry of Education
- Keren Kayameth LeYisrael
- The Jewish Agency for Israel
- Jewish United Fund/Jewish Federation of Metropolitan Chicago
- The Memphis Jewish Federation
- World Zionist Organization

הקדמה

כמיליון וחצי מתוך שישה מיליון הנרצחים בשואה היו ילדים תמימים וחסרי ישע, שלא הספיקו לממש את חלומותיהם. גברת סו קלאו מפורטו ריקו, פעילה מרכזית בקהילה היהודית המקומית, יזמה מפעל הנצחה לזכרם. בהשראת השיר "הפרפר", שכתב פאוול פרידמן בעת שהיה כלוא בגטו טרזינשטט, בחרה גברת קלאו בפרפר כסמל לילדים שנרצחו בשואה. הגברת קלאו ביקשה את עזרתם של המרכז הרפורמי לדת ומדינה ושל אגף החינוך של התנועה ליהדות מתקדמת שיסייעו לה להפיץ את היוזמה ולגייס ילדים יהודים ולא יהודים ברחבי העולם לצבוע פרפרי נייר, לכתוב את שמם, את גילם ואת עיר מגוריהם בתחתית הכנף השמאלית של כל פרפר, לגזור אותם ולשולחם כדי שיוכלו להיאסף לכדי מיליון וחצי פרפרים. בבסיס היוזמה עומדת השאיפה לעודד את ילדי העולם ליצור מיליון וחצי פרפרים מעוטרים במהלך עשר שנים כדי שכל ילד וילדה שנספו בשואה יזכו להיזכר כבעלי חלומות, חירות ותקווה. פרויקט זיכרון זה כמו משיב לילדים את הזכות לחיים, נותן תוקף לחיי חירות וחופש ומותיר בידינו את התקווה לעולם מתוקן ומוסרי יותר.

יחידה לימודית זו מציעה ארבעה מערכי פעילות הכוללים הנחיות למנחה ודפי לימוד להדפסה לתלמידים ולתלמידות.

4	א. מערך חינוכי לילדים בגני החובה ובחטיבה הצעירה
11	ב. מערך חינוכי לתלמידי ולתלמידות כיתות ד'-ו'
16	ג. מערך חינוכי לתלמידי ולתלמידות חטיבת הביניים והתיכון
23	ד. מערך פעילות משפחתי

המערכים נכתבו כולם מנקודת מבט לפיה זיכרון השואה מותר בידינו אחריות חינוכית ומוסרית לקיים חברה הומניסטית המכירה בכך שכל בני האדם נבראו בצלם אלוהים.

אנו מחויבים להוקיר את זכויותיהם של המיעוטים, לחנך לכינונה של חברה דמוקרטית המכבדת כל אדם, ללא קשר לשיוכו המגדרי, הדתי או הלאומי.

כמו כן, נבקש להפיץ את מערכי הפעילות הללו לקהילות אחיות בתפוצות על מנת להרחיב את תפוצתם של המסרים ההומניסטיים, לחזק את הזיקה ואת הערבות ההדדית בין ילדי ישראל לתפוצות וביחד להנציח את זיכרונם של ילדים שהושמדו על לא עוול בכפם.

כל מערך פעילות יסתיים ביצירה של פרפרים מסוגים שונים. אנו מזמינים אתכם לתעד את הפרפרים על מנת שנוכל כולנו ליהנות ממגוון היצירה ומהצבעוניות שהופכת את הזיכרון המר והמורכב ביותר של העולם היהודי למסר פלורליסטי המחנך לאהבת אדם.

להרחבה מומלץ לצפות בסרטון המביא ראיון עם עדינה שנייצר, אלמנתו של פאוול פרידמן ז"ל לצד הצגת פרויקט "פרפרים צובעים את הזיכרון":

<http://www.youtube.com/watch?v=XJa43mLhRN0&list=UUinWkErOxLgBdkGxD0EY64A&index=34>

א. זוכרים את יום השואה והגבורה בגיל הרך

הפעילות מיועדת לילדים בגני החובה ובכיתות א'-ג'.

מומלץ לקרוא בקישור הבא את מאמרה של אורה גולדהירש, פסיכולוגית התפתחותית, שפורסם באתר האינטרנט של האגף לחינוך קדם יסודי (אפריל 2008).

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/PreSchool/Moreshet/Tkasim/ZicaronShoaGvura.htm>

מטרות

1. הילדים ימסרו בעזרת מדרש תמונה את ידיעותיהם על היחס ליהודים בזמן השואה.
2. הילדים ידעו שתיוג אדם בשל שונותו מאחרים מסוכן ובעל השלכות חמורות.
3. הילדים יצרו פרפרים צבעוניים במטרה לעודד התנהלות סובלנית ופלורליסטית בין בני האדם.

נספח 1

ציור של תלמידה בשם שירה טל, שצויר במאי 2010. במערך הפעילות ייוחס הציור למנחה, ויסופר שציירה אותו כשהייתה ילדה, על פי סיפוריה של סבתה על חייה כילדה יהודייה במלחמת העולם השנייה.

מהלך השיעור

1. נציג בפני התלמידים והתלמידות תמונה. נערוך מדרש תמונה בעזרת השאלות הבאות: מי זו הילדה? מי האנשים שמסביבה? איך האנשים שמסביבה מתייחסים אליה? איך היא מרגישה? מדוע היא מצוירת בצבע צהוב ושאר הדמויות באפור? מה היא לובשת? מה מזכירה הצורה שעל מעילה? (הערה למנחה: אם התלמידים מתייחסים למגן דוד, ניתן לספר שלפני הרבה שנים היהודים חיו בארצות אחרות ולא היו אהובים שם, לכן החליטו תושבי הארצות האלו לקחת סמל שהיהודים אהבו ולהפוך אותו לסמל שלילי, שידגיש את השונות של היהודים משאר האנשים. אחרי שהסתיימה המלחמה והוקמה מדינת ישראל, החליטו היהודים לשמור על מגן הדוד כסמל לייחודיות העם ולהמשיך להציג אותו במרכז דגל המדינה). נשאל גם מה הופך אותה לשונה משאר האנשים, מה היא יכולה לעשות כדי להרגיש טוב יותר? לאן היא הולכת? על מה היא מסתכלת?

2. כדי להעשיר את השיח, אפשר לדבב את הילדה ואת הפרפר שבתמונה. נבקש מהילדים לחשוב על שאלות שהילדה שואלת את הפרפר, על תשובותיו של הפרפר לילדה ולהיפך.

דוגמאות לשאלות אפשריות: איך אתה מרגיש כשאתה עף? איך היית מרגיש אם היו סוגרים אותך במקום קטן וצפוף? נעים לך להיות לבד? האם אתה מרגיש חופשי? האם גם פרפרים לפעמים אוהבים את מי שדומה להם ומתרחקים ממי ששונה מהם? דוגמאות לשאלות של הפרפר לילדה: לאן את הולכת? איך את מרגישה? מה את מחזיקה ביד? איפה כל הצעצועים שלך? איפה אמא ואבא שלך? יש לך חברים?

3. ניתן לספר לילדים שהילדה המתוארת בתמונה היא סבתה של המנחה, כשהייתה ילדה קטנה, לפני שנים רבות, ולספר את סיפורה (המטרה היא להרחיק את האירוע מהילדים כדי שלא יתפרש כמתרחש בהווה):

"סבתא רבקה גדלה בגרמניה עם אמא, אבא ושני אחיה. היא למדה בבית הספר/ בגן עם הרבה מאוד ילדים. בין כל הילדים והילדות היא התבלטה בשמחת החיים שלה. כולם אהבו אותה ורצו להיות חברים שלה. יום אחד הגיעה רבקה לבית הספר ואף אחד לא רצה לשבת לידה. היא לא הבינה מה קרה וניגשה לקבוצת בנות שישבו וציירו, אך הבנות סובבו את ראשיהם ממנה וקמו ממקומם. היא הייתה עצובה מאוד ולכן התיישבה לבדה בפינת הכיתה/ הגן וחיכתה לראות מה יקרה. אלזה חברתה הטובה ביותר באה ולחשה על אוזנה: "את יהודייה ולכן אף אחד לא מתקרב אליך", ומיהרה להתרחק כדי ששום תלמיד או תלמידה לא יבחינו שהיא דיברה עם יהודייה."

המצב של סבתא ובני משפחתה לא השתפר, כולם התרחקו מהם, החנות שהוריה עבדו בה נסגרה, והם נאלצו לעבור לגור בדירה קטנה וצפופה עם הרבה משפחות אחרות. למרות המצב הקשה, שמרה סבתא רבקה על החיוך ועל

השמחה שלה, והיו סביבה אנשים טובים ששמרו עליה ועזרו לה. סבתא שלי ניצלה והגיעה לארץ ישראל. כשאני הייתי קטנה ציירתי לה את הציור הזה וכשהראיתי לה אותו היא התרגשה מאוד. דמעה זלגה מעינה. נדמה היה לי שהציור מזכיר לה זיכרונות קשים, אבל מהר מאוד היא חייכה שוב את חיוכה הטוב וביקשה ממני לנסות לצייר את הציור שוב, אבל הפעם להוסיף אליו הרבה פרפרים, כי הפרפרים מסמלים חופש וחירות ויש להם הרבה צבעים. הפרפרים יכולים להזכיר לנו שבעולם שלנו חיים אנשים שנראים שונה, יש אנשים כהים ויש כאלה בהירים, יש בנות ויש בנים, יש אנשים שחיים בישראל ויש כאלה שלא. אנחנו חיים בעולם שבו כל האנשים והילדים שונים האחד מהשני, אך פתוחים לקבל שונות זו, ומתייחסים לכל אדם ואדם בצורה מכבדת ושוויונית”.

4. כיום כולנו מוגנים. אנחנו חיים בישראל ואנחנו חופשיים לשחק ולבלות עם משפחה ועם חברים. בחוץ האביב הגיע, הפרחים פורחים ופרפרים מתעופפים מכל עבר. ננסה לבטא את החירות ואת החופש שלנו בריקוד פרפרים. אפשר להשמיע מתוך "ארבעת העונות" של ויוולדי את הקטע המתייחס לעונת האביב בקישור הבא:

<http://www.youtube.com/watch?v=GRxofEmo3HA>

5. נסכם: כל אחד מאתנו שונה ומיוחד. אם לא נכבד שונות זו ונחליט עבור מישהו שהוא שונה ולכן יש להתרחק ממנו, זה עלול להיות מאוד לא נעים ואפילו מסוכן. פעם החליטו עבור היהודים שהם שונים ולכן התרחקו מהם וסגרו אותם בתוך מקומות משלהם. במציאות שאנחנו חיים בה, עלינו להקפיד לכבד כל אדם בלי קשר למראה שלו, למחשבות שלו או לאמונתו.

6. נזמין את התלמידים והתלמידות ליצור פרפרים צבעוניים שיסמלו חיים בעולם מגוון שבו האנשים שונים זה מזה ומקבלים אחד את השני (ניתן לצייר פרפרים ולצבוע אותם, או ליצור פרפרים מחומר או משקפים כדוגמת הפרפרים המוצעים בנספח 2).

7. לקראת סיומו של השיעור ניתן להתבונן ביצירות התלמידים ולשאל - איך נזכור להתייחס בכבוד אחד לשני?

נספח 1

מצורף בערכה, בחוברת התלמיד/ה בעמוד 34.
ציור של תלמידה בשם שירה טל, שצויר במאי 2010. במערך הפעילות ייחוס הציור למנחה, ויסופר שציירה אותו כשהייתה ילדה, על פי סיפוריה של סבתה על חייה כילדה יהודייה במלחמת העולם השנייה.

ב. זוכרים את יום השואה והגבורה בחטיבת היסוד

הפעילות מיועדת לתלמידי ולתלמידות כיתות ד'-ו'.

מטרות

1. התלמידים והתלמידות ילמדו על יום הזיכרון לשואה ולגבורה באמצעות הנגדה בין "פרפר" לבין מציאות החיים בגטו.
2. התלמידים והתלמידות ישוו בין יצירות שונות שבמרכזן דימוי הפרפר.
3. התלמידים והתלמידות ייקחו חלק במפעל הנצחה לזכר מיליון וחצי ילדים שנספו בשואה.
4. התלמידים והתלמידות יעריכו את המחויבות שלהם כיהודים החיים בישראל להשתתף במפעל הנצחה לזכר הילדים שנספו בשואה.

מהלך השיעור

1. נאזין לשיר "פרפרי הקצב" של אהוד בנאי, ונשאל את התלמידים כיצד מתאפיין הפרפר בשיר, אילו תכונות מאפיינות אותו? איזו צבעוניות? היכן נמצאים פרפרים? באיזו עונה בשנה נוכל לראות פרפרים רבים בארץ ישראל? מה הם מסמלים עבורנו?

2. בשיאו של האביב הישראלי, ימים ספורים לאחר חג החירות (פסח) אנו מציינים את יום הזיכרון לשואה ולגבורה. נכתוב על הלוח את המשפטים הבאים: כשאני חושב/ת על פרפר אני מרגיש/ה..., כשאני חושב/ת על גטו אני מרגיש/ה... נזמין את התלמידים והתלמידות להשלים את המשפטים, נשתף ברגשות ונעמוד על הניגודים. נשאל - לדעתכם היו פרפרים בגטו?

3. נתחלק לחברות ונלמד את השיר "הפרפר" מאת פאוול פרידמן לצד שירו של אהוד בנאי "פרפרי הקצב" ולצד איור שציירה זהר חן, תלמידת כיתה ז' מתל אביב, בהשראת השיר.

4. נספר כי את השיר "הפרפר" כתב פאוול פרידמן בשנת 1942 כשהיה בן 21, בגטו טרזינשטט. פאוול נולד בשנת 1921, בעיר פראג שבצ'כיה, לאב יהודי ולאם נוצרייה. הוא נרצח במחנה ההשמדה אושוויץ בשנת 1944. תקופת ילדותו הייתה שקטה ונעימה, ואחד הדברים שאהב לעשות כשהיה ילד היה לכתוב שירים. בילדותו פאוול, כמו שאר בני משפחתו, לא התעניין במוצאו היהודי, אך השנאה שהלכה וגברה כלפי היהודים בכל אירופה, עוד לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה, אילצה אותו להתייחס למוצאו. פאוול חש בשינוי שחל ביחס הסביבה כלפיו, אך הוא לא התבייש במוצאו, להיפך, הוא התקרב ליהדות, וכשהיה בן 17 הצטרף לתנועת הנוער היהודית "אל על", והיה פעיל בה במשך כחמש שנים. ב-26 באפריל 1942 גורש פאוול לגטו טרזינשטט והוא בן 20. תנאי החיים בגטו היו קשים ביותר ואנשים רבים מתו ברעב, אך פאוול, שעבד בטחנת הקמח ובמאפייה שבגטו, קיבל תמורת עבודתו לחם וכך הצליח לשמור על כוחותיו. את השיר "הפרפר" הוא כתב שבועות אחדים לאחר שהגיע לגטו. פאוול החזיק מעמד בגטו במשך 18 חודשים. אך בשנת 1944 החליטו הנאצים להשמיד את כל יהודי הגטו שנשארו בחיים. פאוול פרידמן נשלח למחנה המוות אושוויץ ב-23 בספטמבר באותה שנה, ונרצח שם בידי הנאצים. בן 23 היה במותו. במהלך שהותו במחנה טרזינשטט נישא לעדינה שניצר. עדינה ניצלה מהשמדה ועלתה לישראל, נישאה מחדש והתגוררה בקיבוץ גניגר.

5. נספר שמיליון וחצי מבין הנספים בשואה היו ילדים והם לא זכו לממש את תקוותיהם ואת חלומותיהם, לגדול ולממש עצמם כבוגרים. לזכרם של אותם ילדים יזמה הגברת סו קלאו מפורטה ריקו מפעל הנצחה שבמסגרתו ילדים יוצרים פרפרים, בהשראת השיר "הפרפר" שכתב פאוול פרידמן. מטרת הפרויקט היא לאסוף מיליון וחצי פרפרים על מנת לזכור ולא לשכוח את אותם ילדים שחייהם נגדעו באיבם.

6. נשאל את התלמידים עד כמה הם מזדהים עם הפרויקט, איזה ערך מוסף אנו כיהודים החיים בישראל מקבלים מההשתתפות בו? מדוע חשוב לזכור את השואה?

נתייחס גם להנצחת הילדים שנספו ולא זכו לחיות חיים מלאים וגם למסרים הומניסטיים: כל בני האדם נבראו בצלם אלוהים, לכל

אדם יש אותן זכויות ללא קשר למגדרו, דתו או לאומיותו. נתייחס לאחריות החברתית שלנו להימנע מדעות קדומות ולכבד כל אדם באשר הוא, כדי להבטיח שהשואה לא תחזור.

7. נציע לחלק את הכיתה לקבוצות. כל קבוצת ילדים תבקר בכיתה אחרת לקראת יום הזיכרון לשואה ולגבורה, תקרא את השיר של פאוול פרידמן, תברר את המשמעויות הסמליות שנושא הפרפר ותנחה את ילדי הכיתה ליצור פרפרים. אפשר לצבוע את הפרפרים המופיעים בנספח, או לחשוב על שימוש בחומרים אחרים (חומר, שקף או חומרים ממוחזרים) וליצור פרפרים תלת ממדיים. על כל פרפר יכתוב הילד את שמו, שם בית הספר שלו ואזור המגורים שבו הוא גר. עם סיום היצירה יש להקדיש קיר גדול לתליית יצירות הילדים. הצגת הפרפרים לקראת יום השואה תנכיח, לצד נר הזיכרון והמפה השחורה, את התקווה הגדולה לחברה אנושית מתוקנת ומרובת צבעים שמוקירה את המגוון האנושי.

8. עם סיום הפעילות בבית הספר, נציע לקיים שיח רפלקטיבי מסכם על תחושותיהם ועל חוויותיהם של הילדים במהלך הפרויקט הרחב שעוסק בהבניית הזיכרון ובהנצחה של ילדים שנספו בשואה. נציע לספר את הסיפור החסידי הבא ולבחון כיצד הוא קשור להשתתפותם בפרויקט זה.

מעשה בילד פיקח שניגש לחכם ובידו פרפר, שאל הילד את החכם: "הפרפר שבין שתי כפות ידיי חי או מת?" כוונת הילד הייתה ברורה, בכל מקרה הוא יכשיל את החכם; אם החכם יאמר שהפרפר חי הוא ימחץ אותו למוות, ואם יאמר שהוא מת, ישחררו לחופשי. החכם ענה לו בחכמתו "בידך הדבר".

שאלות לדיון ולמחשבה

א. מה המסר של הסיפור?

ב. כיצד ניתן להבין את המסר לאור השתתפותנו בפרויקט ההנצחה?

ג. איך נבטיח אווירה סובלנית ומכבדת בכיתה שלנו?

נספח לשכפול לפי מספר התלמידים והתלמידות (עמ' 13-15)

מה בין פרפר לגטו?

כשאני חושב/ת על פרפר אני מרגיש/ה....

כשאני חושב/ת על גטו אני מרגיש/ה....

הפרפר

פאוול פרידמן/ תרגום: לאה גולדברג

אחרון היה, אחרון האחרונים
וכה שבע, מר וססגוני
אשר, אולי, אי שם בזרוח שברירים של לובן אבנים
נראה צהוב,
ובשאתו כנפיים מעלה מעלה
עף לנשק את אחריתו של עולמי.
זה שבועות שבעה
שפה אני -
'גטואיזרט' -
פה מצאוני יקיריי,
קורא לי פרח שן-ארי גם פה,
והערמון שבחצר בלובן פריחתו מושיט אליי כפון,
אבל פרפר אני פה לא ראיתי,
וזה היה אחרון, אחרון האחרונים,
כי פרפרים אינם חיים בגטו.

פירושים:

אחריתו – סופו

גטואיזרט - שהפך להיות חלק מהגטו

פרפרי הקצב

מילים ולחן: אהוד בנאי

פרפרים בקצב רוחפים בשמחה ובעצב
מצוירים לי תמונה, מכניסים אל התווה ובוהו תבונה.
פרפרים יודעי נגן
נגנו לי בחסד
נגנו לי בחן
והכול ייתכן.

שאלות לדיון ולמחשבה

- א. אפיינו את היוצר של כל יצירה; באיזו מציאות הוא חי? היכן? מה גילו?
- ב. מה מסמל הפרפר בכל יצירה? מצאו נקודות של דמיון ושל שוני.
- ג. מדוע לדעתכם בחר כל אחד מהיוצרים להעביר את תחושותיו באמצעות הפרפר?
- ד. אילו חוויות רגשיות מתאפשרות בזכות תיאורי הטבע המובאים ביצירות השונות?
- ה. אהוד בנאי כותב: "פרפרים יודעי נגן, נגנו לי בחסד, נגנו לי בחן והכול ייתכן". עד כמה החוויה שהכול ייתכן קיימת גם ביצירות האחרות? מדוע?

תחנת מידע

את השיר "הפרפר" כתב פאול פרידמן בשנת 1942 כשהיה בן 21, בגטו טרזינשטט. פאול נולד בשנת 1921, בעיר פראג שבצ'כיה, לאב יהודי ולאם נוצרייה. הוא נרצח במחנה ההשמדה אושוויץ בשנת 1944. תקופת ילדותו הייתה שקטה ונעימה, ואחד הדברים שאהב לעשות כשהיה ילד היה לכתוב שירים. בילדותו פאול, כמו שאר בני משפחתו, לא התעניין במוצאו היהודי, אך השנאה שהלכה וגברה כלפי היהודים בכל אירופה, עוד לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה, אילצה אותו להתייחס למוצאו. פאול חש בשינוי שחל ביחס הסביבה כלפיו, אך הוא לא התבייש במוצאו, להיפך, הוא התקרב ליהדות, וכשהיה בן 17 הצטרף לתנועת הנוער היהודית "אל על", והיה פעיל בה במשך כחמש שנים. ב-26 באפריל 1942 גורש פאול לגטו טרזינשטט והוא בן 20. תנאי החיים בגטו היו קשים ביותר ואנשים רבים מתו ברעב, אך פאול, שעבד בטחנת הקמח ובמאפייה שבגטו, קיבל תמורת עבודתו לחם וכך הצליח לשמור על כוחותיו. את השיר "הפרפר" הוא כתב שבועות אחדים לאחר שהגיע לגטו. פאול החזיק מעמד בגטו במשך 18 חודשים. אך בשנת 1944 החליטו הנאצים להשמיד את כל יהודי הגטו שנשארו בחיים. פאול פרידמן נשלח למחנה המוות אושוויץ ב-23 בספטמבר באותה שנה, ונרצח שם בידי הנאצים. בן 23 היה במותו. במהלך שהותו במחנה טרזינשטט נישא לעדינה שניצר. עדינה ניצלה מהשמדה ועלתה לישראל, נישאה מחדש והתגוררה בקיבוץ גניגר.

פרפרי זיכרון ותקווה

מיליון וחצי מבין הנספים בשואה היו ילדים, והם לא זכו לממש את תקוותיהם ואת חלומותיהם, לגדול ולממש עצמם כבוגרים. לזכרם של אותם ילדים יזמה הגברת סו קלאו מפורטה ריקו מפעל הנצחה שבמסגרתו ילדים יוצרים פרפרים בהשראת השיר "הפרפר" שכתב פאוול פרידמן. מטרת הפרויקט היא לאסוף מיליון וחצי פרפרים על מנת לזכור ולא לשכוח את אותם ילדים שחיהם נגדעו באיבם.

חברותא

מה דעתכם על הפרויקט שיזמה גברת קלאו, ואיזה ערך מוסף אנו כיהודים החיים בישראל מקבלים מהשתתפות בו? התחלקו לקבוצות של ארבעה תלמידים ותלמידות בכל קבוצה. בקרו בכיתות האחרות לקראת יום הזיכרון לשואה ולגבורה, קראו את השיר של פאוול פרידמן, בררו את המשמעויות הסמליות של הפרפר והנחו את ילדי הכיתה ליצור פרפרים בהתאם להנחיית המורה. על כל פרפר יש לרשום שם, גיל, עיר מגורים ולרשום שאנו חיים בישראל.

צידה לדרך

בעקבות הפעילות שהנחיתם בכיתות בית הספר האחרות קראו את הסיפור הבא:

מעשה בילד פיקח שניגש לחכם ובידו פרפר, שאל הילד את החכם:
"הפרפר שבין שתי כפות ידיי חי או מת" כוונת הילד הייתה ברורה, בכל מקרה הוא יכשיל את החכם;
אם החכם יאמר שהפרפר חי הוא ימחץ אותו למוות, ואם יאמר שהוא מת, ישחררו לחופשי.
החכם ענה לו בחכמתו "בידך הדבר". (סיפור חסידי)

שאלות לדיון ולמחשבה

- א. מהו המסר של הסיפור?
- ב. כיצד ניתן להבין את המסר לאור השתתפותנו בפרויקט הנצחה?
- ג. איך נבטיח אווירה סובלנית ומכבדת בכיתה שלנו?

ג. זוכרים את יום השואה והגבורה בחטיבת הביניים ובתיכון

זיכרון ושכחה

מטרות

1. התלמידים והתלמידות יסבירו את המושג זיכרון קולקטיבי ויבחנו את הנרטיב של יום הזיכרון לשואה ולגבורה כפי שעוצב בתרבות הישראלית.
2. התלמידים והתלמידות יעסקו במתח שבין זיכרון ושכחה ויבררו את טיבו של הזיכרון.
3. התלמידים והתלמידות יעסקו בלקחי השואה כאמצעי לפיתוח תפיסת עולם הומניסטית, פלורליסטית ודמוקרטית.
4. התלמידים והתלמידות יעצבו סביבה חינוכית לקראת יום הזיכרון לשואה ולגבורה.

מהלך השיעור

1. נזמין את התלמידים והתלמידות לחשוב על זיכרון אישי משמעותי ולשתף בו את ה"חברותא" שלצדם (התלמיד/ה היושב/ת לידם). לאחר שיתוף הדדי בזוגות, נתכנס במליאה ונחלוק מספר זיכרונות. נשאל מה מאפיין את הזיכרון, מדוע לדעתכם דווקא הוא נחקק בכם? האם הוא השתנה לאורך השנים?
בדיון נתייחס לזיכרונות חיוביים לעומת שליליים, ונציע בעדינות שהזיכרון נוכח בהווה ומנווט את העתיד, ושדרכו נבנית תפיסת המציאות שלנו. נראה שזיכרון עשוי להשתנות עם השנים ויכול להיות מוסבר או מובן בדרכים שונות.
2. זיכרון קולקטיבי: נספר שישנם מאורעות שחוקקים בכולנו על אף שלא היינו חלק מהם, כדוגמת סיפור יציאת מצרים: "בכל דור ודור חייב אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא ממצרים". המסורת מספרת שכולנו היינו נוכחים במעמד הר סיני וקיבלנו את התורה. נשאל אילו מאורעות של זיכרונות קולקטיביים הם חלק מכם.
בדיון כדאי לשאול שאלות כמו: לשם מה אנחנו זוכרים? מדוע? איזה נרטיב נבנה מהזיכרון? ישנה סבירות גבוהה שהתלמידים יתייחסו לאירועים קשים כמו חורבן בית המקדש, יום השואה, מלחמת ישראל וכדומה. כדאי להתעכב ולשאול מדוע אירועים אלו נחקקים בזיכרון, האם אנו זוכרים גם אירועים טובים? כיצד הפנמה של הזיכרונות הקשים משפיעה על הדרך שבה אנו מספרים את הסיפור הלאומי שלנו?
3. נזמין את התלמידים והתלמידות לקרוא בחברותא את המידע על ההכרעה בדבר התאריך בו יתקיים יום הזיכרון לשואה ולגבורה (נספח 1).

בעקבות הקריאה נשאל את התלמידים:

- מדוע ביקשו לקשר בין יום הזיכרון לשואה ובין מרד גטו ורשה?
- מה דעתכם על ההשוואה בין חורבן הבית ובין השואה כחורבן מודרני, ומה דעתכם על הקישור ביניהם?
- נסו לדמיין שאתם שותפים בוועדה שתפקידה לקבוע את התאריך הראוי לציון יום הזיכרון לשואה ולגבורה. התייחסו להצעות המובאות בתחנת המידע, כתבו את היתרונות ואת החסרונות של כל הצעה והכריעו בשאלה הנדונה.

תחנת מידע

סביב קביעת התאריך שיוחד ליום הזיכרון לשואה ולגבורה התנהל דיון שעיקרו איזה יום יוכל לסמל את תקופת השואה. בתקופה שבה התנהל הדיון סביב שאלה זו, הגישה לגבי זיכרון השואה הייתה להלל את האתוס של היהודי הלוחם שנאבק בנאצים. לכן הוחלט לציון את יום השנה לפרוץ מרד גטו ורשה כיום הזיכרון לשואה ולגבורה. אולם המרד בוורשה פרץ ב-19 באפריל 1943, י"ד בניסן, ערב חג הפסח ה'תש"ג, וערב חג הפסח איננו תאריך מתאים ליום זיכרון לאומי. לבסוף הוחלט בשנת 1951 לקבוע את כ"ז בניסן כיום הזיכרון, שישה ימים לאחר תום חג הפסח ושבע לפני יום הזיכרון לחללי צה"ל. רק בעשורים מאוחרים יותר התגבשה גישה שכללה בזיכרון השואה גם גיבורים מסוג אחר, אלו שעמדו בזוועות המלחמה ושרדו למרות המציאות הבלתי אפשרית. סמליותו הדתית של התאריך באה לידי ביטוי בכך שהוא חל בימי ספירת העומר, שהם ימי אבל לעם ישראל. סמליותו הלאומית

באה לידי ביטוי בכך שהוא חל שמונה ימים לפני יום העצמאות, ובכך מדגיש את המעבר של הלאום היהודי "משואה לתקומה". יש הרואים בקביעת הרבנות הראשית לישראל את י' בטבת כ"יום הקדיש הכללי" לזכר נפטרים שיום מותם לא נודע, ובפרט קורבנות השואה, כבחירת תאריך חלופי ליום הזיכרון לשואה. בחירה זו, יש בה אף התנגדות מסוימת לאתוס הזוכר דווקא את הלוחמים, ובא לידי ביטוי בבחירת התאריך המקביל לפרוץ מרד גטו ורשה. התאריך י' בטבת פורסם על ידי הרבנות הראשית שנתיים קודם לכן (כבר בשנת 1949) מתוך ראיית השואה כחורבן מודרני. לאחר מכן התקשתה הרבנות לקבל את התאריך כ"ז בניסן כיום הזיכרון, מאחר שההלכה, לפי דעות אחדות, אוסרת להתאבל בחודש ניסן.

4. כולנו הורגלנו בתבנית שהוטבעה בנו "לזכור ולא לשכוח". הזיכרון הוא חלק מאתנו, הוא מוטמע בשפה שלנו, בחינוך שלנו ובזהות של כל אחד ואחת מאתנו וככזה הוא כמעט מובן מאליו. כולנו יודעים שמצופה מאתנו לזכור. חייבים לזכור, אבל למה? מה תפקידו של הזיכרון הקולקטיבי בעיצוב הזהות? עד כמה הכרחי לנו הזיכרון? מה יתרונותיו ומה חסרונותיו? נתחלק לשתי קבוצות. קבוצה א' תצדד בזיכרון וקבוצה ב' תצדד דווקא בשכחה. כל קבוצה תקרא את שני הטקסטים המצורפים ותענה על השאלות (מופיע בנספח 2).

5. לסיכום נקרא ביחד את הטקסט שכתב ברל כצנלסון (מופיע בנספח 2) ונסביר שאנו מצויים במתח מתמיד בין זיכרון ובין שכחה ומחפשים אחר האיזון שיאפשר לנו מחד גיסא להתבונן קדימה אל עבר העתיד בלי לשקוע עד הצוואר בעבר, ומאידך גיסא מחויבים לזכור מאין באנו, כדי לחיות חיים ערכיים ומוסריים בהווה ובעתיד.

6. אחרי שעסקנו בזיכרון ובשכחה ולמדנו שהאיזון העדין ביניהם חשוב לכינונה של תרבות וחברה נבקש להעמיק את הבירור סביב השאלה מדוע חשוב לזכור את השואה. נציע היגדים (בנספח 3) המייצגים לקחים ומסרים. נזמין את התלמידים לבחור היגד המעורר בהם הזדהות והסכמה והיגד המעורר בהם התנגדות. במליאה יציגו התלמידים והתלמידות את מחשבותיהם, נסכם: חשיבות הזיכרון משמעותית להבניה וכינונה של חברה ערכית דמוקרטית והומניסטית בהווה ובעתיד.

7. נציע לבחון את עיצובה של הסביבה החינוכית במהלך יום הזיכרון לשואה ולגבורה. ננסה להזכר בתפאורה המאפיינת אותו, נברר אילו תחושות ומסרים עוברים דרכה? נתחלק לחברות. כל חברותא תלמד על היוזמה של הגברת סו קלאו ותבחן האם קישוט בית הספר בפרפרים לכבוד יום השואה הנה תפאורה הולמת? אילו מסרים ניתן להעביר באמצעות הפרפרים? עד כמה מסרים אלו שונים מהמסרים המועברים מהתפאורה המוכרת לנו? (מופיע בנספח 4).

מדוע נקבע יום הזיכרון לשואה ולגבורה במועדו?

תחנת מידע

סביב קביעת התאריך שייחוד ליום הזיכרון לשואה ולגבורה התנהל דיון שעיקרו איזה יום יוכל לסמל את תקופת השואה. כאשר התנהל הוויכוח סביב השאלה הזו, הגישה לגבי זיכרון השואה הייתה להלל את האתוס של היהודי הלוחם, שנאבק בנאצים. לכן החליטו לייחד את יום השנה לפרוץ מרד גטו ורשה כיום הזיכרון לשואה ולגבורה. אולם המרד בוורשה פרץ ב-19 באפריל 1943, י"ד בניסן, ערב חג הפסח ה'תש"ג, וערב חג הפסח איננו תאריך מתאים ליום זיכרון לאומי. לבסוף הוחלט בשנת 1951 לקבוע את כ"ז בניסן - תאריך שהוא שישה ימים לאחר תום חג הפסח ושבע לפני יום הזיכרון לחללי צה"ל. רק בעשורים מאוחרים יותר התגבשה גישה שכללה בזיכרון השואה גם גיבורים מסוג אחר - אלו שעמדו בזוועות המלחמה ושרדו למרות המציאות הבלתי אפשרית. סמליותו הדתית של התאריך באה לידי ביטוי בכך שהוא חל בימי ספירת העומר שהם ימי אבל לעם ישראל. סמליותו הלאומית באה לידי ביטוי בכך שהוא חל שמונה ימים לפני יום העצמאות ובכך מדגיש את המעבר של הלאום היהודי "משואה לתקומה".

יש הרואים בקביעת הרבנות הראשית לישראל את י' בטבת כ"יום הקדיש הכללי" לזכר נפטרים שיום מותם לא נודע, ובפרט קורבנות השואה, כבחירת תאריך חלופי ליום הזיכרון לשואה. בחירה זו, יש בה אף התנגדות מסוימת לאתוס הזוכר דווקא את הלוחמים, ובא לידי ביטוי בבחירת התאריך המקביל לפרוץ מרד גטו ורשה. התאריך י' בטבת פורסם על ידי הרבנות הראשית שנתיים קודם לכן (כבר בשנת 1949) מתוך ראיית השואה כחורבן מודרני. לאחר מכן התקשתה הרבנות לקבל את התאריך כ"ז בניסן כיום הזיכרון, מאחר שההלכה, לפי דעות אחדות, אוסרת להתאבל בחודש ניסן.

שאלות לדיון ולמחשבה

- מדוע בקשו לקשר בין יום הזיכרון לשואה למרד גטו ורשה?
- מה דעתכם על ההשוואה והקשר בין חורבן הבית לשואה כחורבן מודרני?
- נסו לדמיין שאתם שותפים בוועדה שתפקידה להכריע את התאריך הראוי לציון יום הזיכרון לשואה ולגבורה. התייחסו להצעות המובאות בתחנת המידע, כתבו את היתרונות והחסרונות של כל הצעה והכריעו בשאלה הנדונה.

זיכרון ושכחה

בזכות הזיכרון

"היהדות מציבה בפני ההורה משימה חיונית ממדרגה ראשונה, לספר לבן את תולדות בני עמו..."
"...הם חייבים לדאוג להטבעת זיכרונות בילד, אשר ירדפוהו כל ימי חייו. הירושה שהם מעניקים לבן היא מטען בן דורות רבים - ההכרה כי תולדותיו החלו עם אברהם אבינו."
(דוד הרטמן, "זיכרון וערכים")

"...לפני כשלוש מאות שנים הפליגה לעולם החדש אנייה ושמה מייפלאוור. היה זה מאורע גדול בתולדות אנגליה ואמריקה. אבל תאב אני לדעת אם יש אנגלי אחד היודע בדיוק אימתי הפליגה אנייה זאת וכמה אמריקאים יודעים זאת. היודעים הם כמה אנשים היו באותה אנייה, ומה טיבו של הלחם שאכלו בצאתם?
והנה יותר משלושת אלפים ושלוש מאות שנה, לפני הפלגת מייפלאוור, יצאו היהודים ממצרים, וכל יהודי בעולם, ואף באמריקה וברוסיה, יודע בדיוק באיזה יום יצאו. החמישה עשר בחודש ניסן. וכולם יודעים בדיוק איזה לחם אכלו היהודים - מצות, ועד היום הזה אוכלים יהודים בכל העולם כולו מצה זו בחמישה עשר בניסן, באמריקה, ברוסיה, ובארצות אחרות, ומספרים ביציאת מצרים ובצרות שבאו על היהודים מיום שיצאו לגולה. והם מסיימים בשני מאמרים: השתא עבדי לשנה הבאה בני חורין. השתא הכא לשנה הבאה בירושלים."
(דוד בן גוריון, מתוך נאום שנשא בשנת 1947 בפני ועדת החקירה של האו"ם, על זכותה של ישראל למדינה עצמאית).

שאלות לדיון ולמחשבה

- מדוע עלינו לזכור?
- איך מנחילים זיכרון?
- איך מחליטים מהו הזיכרון הראוי?

"שני כוחות ניתנו לנו: זיכרון ושכחה. אי אפשר לנו בלעדי שניהם. אילו לא היה לעולם אלא זיכרון, מה היה גורלנו? היינו כורעים תחת משא הזיכרונות. היינו נעשים עבדים לזיכרוננו, לאבות אבותינו. קלסתר פנינו לא היה אז אלא העתק של דורות עברו. ואילו הייתה השכחה משתלטת בנו כליל, כלום היה עוד מקום לתרבות, למדע, להכרה עצמית, לחיי נפש? השמרנות האפלה רוצה ליטול מאתנו את כוח השכחה, והפסידו-מהפכניות רואה בכל זכירת עבר את "האויב". אך לולא נשתמרו בזיכרון האנושות דברים יקרי ערך, מגמות נעלות, זכר תקופות פריחה ומאמצי חירות וגבורה, לא הייתה אפשרות כל תנועה מהפכנית; היינו נמקים בדלותנו ובבערותנו, עבדי עולם."
(ברל כצנלסון, "מקורות לא אכזב", בתוך כתבי ברל כצנלסון, כרך 1, 389, תל אביב: הוצאת מפא"י, תש"ז)

זיכרון ושכחה

בזכות השכחה

"באחד מסיפורי "סינבד המלח" מסופר על זקן המבקש מן הבחור הצעיר להעבירו את הנהר. הבחור מרכיב את הזקן על כתפיו, חוצה במים ומגיע לגדה השנייה. אך בעלותו לחוף אין הזקן מרפה ממנו, אלא מהדק את אחיזתו בצווארו, וממשיך לרכוב עליו ככל שתחפץ נפשו. אם החלטת להרכיב על כתפך את היהדות והציונות - מה אוכל לעזור לך. אתה עצמך בוחר בגורלך. פרוק מעליך את הציונות ואת היהדות ולא עוד תיחנק בהן."

(יונתן רטוש, "שיחה עם אהוד בן עזר", בתוך אין שאננים בציון, הוצאת עם עובד, 1986)

"איני רואה סכנה גדולה יותר לעתידה של מדינת ישראל מאשר העובדה שהשואה הוחדרה בשיטתיות ובעוצמה לתודעתנו של כל הציבור הישראלי. בפעם הראשונה אני מבין את חומרת מעשינו, כאשר במשך עשרות שנים שלחנו כל ילד וילד בישראל לבקר שוב ושוב ב"יד ושם". מה רצינו שילדים רכים יעשו בחווייה הזאת? דקלמנו באטימות מוחין ואף באטימות לב, ומבלי לפרש - "זכור"! לשם מה? מה אמור הילד לעשות בזיכרונות אלה? בעבור רבים מאוד תמונות הזוועה עשויות להתפרש כקריאה לשנאה. "זכור" יכול להתפרש כקריאה לשנאה מתמשכת ועיוורת. עלינו לשכוח. איני רואה היום תפקיד פוליטי וחינוכי חשוב יותר למנהיגי האומה הזאת מאשר להתייבץ לצד החיים, להתמסר לבניית עתידנו, ולא לעסוק, השכם והערב, בסמלים, בטקסים ובלקחי השואה. עליהם לשרש את שליטתו של ה"זכור" ההיסטורי על חיינו."

(יהודה אלקנה, "בזכות השכחה", הארץ, 2 במרץ 1988)

שאלות לדיון ולמחשבה

- מדוע עלינו לשכוח?
- מה הסכנה הטמונה בזיכרון קולקטיבי?
- איך תורמת השכחה לחברה ולעתידה?

"שני כוחות ניתנו לנו: זיכרון ושכחה. אי אפשר לנו בלעדי שניהם. אילו לא היה לעולם אלא זיכרון, מה היה גורלנו? היינו כורעים תחת משא הזיכרונות. היינו נעשים עבדים לזיכרוננו, לאבות אבותינו. קלסתר פנינו לא היה אז אלא העתק של דורות עברו. ואילו הייתה השכחה משתלטת בנו כליל, כלום היה עוד מקום לתרבות, למדע, להכרה עצמית, לחיי נפש? השמרנות האפלה רוצה ליטול מאתנו את כוח השכחה, והפסידו-מהפכניות רואה בכל זכירת עבר את "האויב". אך לולא נשתמרו בזיכרון האנושות דברים יקרי ערך, מגמות נעלות, זכר תקופות פריחה ומאמצי חירות וגבורה, לא הייתה אפשרות כל תנועה מהפכנית; היינו נמקים בדלותנו ובבערותנו, עבדי עולם."

(ברל כצנלסון, "מקורות לא אכזב", בתוך כתבי ברל כצנלסון, כרך ו', 389, תל אביב: הוצאת מפא"י, תש"ז)

והגדת לבנך ולבתך...

"הלקח החשוב מן השואה הוא עצם העובדה שהיא אכן התרחשה."

"ישראל היא המקום הבטוח ביותר עבור יהודים לחיות בו."

"עלינו להיות רגישים יותר לזכויות של מיעוטים בעולם."

"כל אדם חייב לראות את עצמו כאילו היה באושוויץ."

"ההיסטוריה שלנו היא של חורבן ולאורך הדורות רוצים לפגוע בנו ולהכחיד את קיומנו."

"לאחר השואה איננו מחויבים עוד לנורמות מוסריות. מידת המוסר היחידה היא הישרדות בכל מחיר."

"השואה מלמדת מה צפוי לעם שנמצא בגולה ושאין לו מדינה משלו."

"עלינו לשכוח את השואה ולהבנות לעצמנו זיכרון המשוחרר מטרואומת העבר."

"עלינו להיות רגישים לזכויות המיעוטים בארצנו."

"טוב שהיהודים מפוזרים בארצות שונות."

"מדינת ישראל אחראית לשלומם של יהודי הגולה."

"מדינת ישראל צריכה לקלוט עלייה."

"עלינו לעשות כל שניתן על מנת לכונן חברה דמוקרטית ושוויונית."

"עלינו לזכור שכל בני האדם נבראו בצלם אלוהים."

"עלינו להישמר מפני סטריאוטיפים ודעות קדומות ולפעול על מנת למגרם."

התפאורה בבית הספר ביום הזיכרון לשואה ולגבורה

דמיינו שאתם שותפים בוועדת עיצוב וקישוט בבית הספר ביום הזיכרון לשואה ולגבורה עומד להגיע. תכננו את עבודתכם על פי השלבים הבאים:

א. תארו את התפאורה המוכרת לכם מיום השואה:

ב. אילו תחושות ומסרים עוברים באמצעותה?

קראו על היוזמה של הגברת סו קלאו ובחנו האם היוזמה שלה יכולה לתת השראה לקישוט בית הספר בפרפרים לכבוד יום השואה. האם קישוט מסוג זה הוא תפאורה הולמת? כתבו אילו מסרים ניתן להעביר באמצעות הפרפרים. עד כמה מסרים אלו שונים מהמסרים שמועברים באמצעות התפאורה המוכרת לנו?

מיליון וחצי מבין הנספים בשואה היו ילדים, והם לא זכו לממש את תקוותיהם ואת חלומותיהם, לגדול ולממש עצמם כבוגרים. לזכרם של אותם ילדים יזמה הגברת סו קלאו מפורטה ריקו מפעל הנצחה שבמסגרתו ילדים יוצרים פרפרים בהשראת השיר "הפרפר" שכתב פאוול פרידמן. מטרת הפרויקט היא לאסוף מיליון וחצי פרפרים על מנת לזכור ולא לשכוח את אותם ילדים שחיהם נגדעו באיבם.

ג. החליטו כיצד תרצו לעצב את תפאורת בית הספר ביום הזיכרון לשואה ולגבורה.

ד. זוכרים את יום השואה והגבורה במשפחה

הקדמה

בערב יום הזיכרון לשואה ולגבורה אופפת את הרחוב הישראלי אווירה מורכבת המציינת את המעבר החד מתכונת השגרה לציין אירועי הזיכרון. בטלוויזיה לוח השידורים הרגיל מתחלף בתכנים העוסקים בשואה ובשכול, ברדיו נשמעים שירים נוגים, מרכזי הבילוי נסגרים וברבים מהישובים מתקיימים טקסי זיכרון. אם נרצה ואם לאו ילדנו סופגים אווירה זו והם מעניקים לה פרשנות בהתאם להבנתם.

על מנת להעביר לילדים את מורכבות החוויה נציע טקס משפחתי קצר המאפשר התכנסות ומרחב לאוורור ולהבעה של תחושות ורגשות. טקס זה יכול לשמש גם כהכנה לצפירה שתישמע בבוקר שלמחרת בכל רחבי הארץ.

וְדַבַּרְתָּ בָּם (דברים ו', פסוק ז') - הצעה לשיח משפחתי

נספר לילדים שהערב אנו מציינים את יום הזיכרון לשואה ולגבורה ולכן נרצה ליחד מספר רגעים משפחתיים משותפים. נציע לצאת עם הילדים לרחוב, לגן הציבורי, לשכונה, לשדה או לגינה ולקטוף שישה פרחים מסוגים שונים (בצבעם, בזנבם ובגודלם). נחזור הביתה ונניח את הפרחים באגרטל. אנו מניחים שהילדים הבוגרים במשפחה יזהו את המספר הסמלי ויבינו את משמעותו. עבור הילדים הצעירים נסתפק בריטואל הטקסי, ולכשיגדלו יבינו אף הם את משמעות המספר. אם הילדים הצעירים שואלים על משמעות המספר, נסביר שהמספר עוזר לנו לזכור את שישה מיליון היהודים שלא זכו לחיות חיים מלאים ובטוחים כמו שלנו היום. פרחים מסמלים את האביב ואת ההתחדשות המאפיינים את חודש ניסן. מגוון הפרחים שקטפנו מייצג את המגוון בחברה האנושית, ומזכיר לנו שלמרות השוני כולנו יכולים לצמוח ולחיות ביחד וליהנות מהמגוון וההצבעוניות. הפרחים מסמלים את התקווה ואת ההתחדשות, ומזכירים שהטבע שאנחנו חלק ממנו יודע להתחדש אחרי כל אסון.

עשוי, כל-מלאכה, וחשבי, מחשבת (שמות ל"ה, פסוק ל"ה) - יצירה משפחתית

לצד הפרחים מאופיין האביב גם במעוף הפרפרים. ניעזר בהמוני הפרפרים שבטבע על מנת לצבוע את הזיכרון. מיליון וחצי מבין הנספים בשואה היו ילדים והם לא זכו לממש את תקוותיהם ואת חלומותיהם, לגדול ולממש עצמם כבוגרים. לזכרם של אותם ילדים יזמה הגברת סו קלאו מפורטה ריקו מפעל הנצחה שבמסגרתו ילדים יוצרים פרפרים בהשראת השיר "הפרפר" שכתב פאוול פרידמן. מטרת הפרויקט היא לאסוף מיליון וחצי פרפרים על מנת לזכור ולא לשכוח את אותם ילדים שחייהם נגדעו באיבם.

הפרפר

פאוול פרידמן/ תרגום: לאה גולדברג

אחרון היה, אחרון האחרונים
וכה שבע, מר וססגוני
אשר, אולי, אי שם בזרוח שברירים של לובן אבנים
נראה צהוב,
ובשאתו כנפיים מעלה מעלה
עף לנשק את אחריתו של עולמי.
זה שבועות שבעה
שפה אני -
'גטואיזרט' -
פה מצאוני יקיריי,
קורא לי פרח שן-ארי גם פה,
והערמון שבחצר בלובן פריחתו מושיט אליי כפן,
אבל פרפר אני פה לא ראיתי,
וזה היה אחרון, אחרון האחרונים,
כי פרפרים אינם חיים בגטו.

נציע לכל משפחה ליצור פרפר אישי או משפחתי, לתעד את היצירה באמצעות צילום ולשלוח לדף הפייסבוק
"חינוך- התנועה ליהדות מתקדמת" או לדואר אלקטרוני: hinuch@reform.org.il

נזמין את בני ובנות המשפחה לספר על זיכרון עצוב שחשוב להם לחלוק ולסיום נדליק נר שיאיר את הזיכרונות האישיים שלנו ויסייע בזיכרון של אותם שישה מיליון. נשקף לילדים כיצד הצליחו להתמודד במצבים הקשים, אם בעזרתו של מישהו משמעותי עבורם או בעזרת הכוחות הטמונים בהם עצמם. נזכיר שהחיים מלאים ברגעי שמחה ועצב, ושהאור מזכיר לנו שגם ברגעים קשים ניתן לייחל לשמחה ולתקווה.

אפשר לסיים את המפגש המשפחתי בשירה של חנה סנש "הליכה לקיסריה", המסמל את התקווה הטמונה בנשמת האדם.

אֵלִי, אֵלִי
שָׁלֵא יִגְמַר לְעוֹלָם
הַחֹל וְהַיָּם,
רְשָׁרוֹשׁ שֶׁל הַמַּיִם,
בְּרַק הַשָּׁמַיִם,
תְּפִלַּת הָאָדָם.